

แบบรายงานเรื่องเต็ม ผลงานวิจัยที่สิ้นสุด ปีงบประมาณ 2558

1. ชุดโครงการ แผนงานวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพ
2. โครงการวิจัย การค้นหาและศึกษาหน้าที่ของยีนที่มีประโยชน์ทางการเกษตร
3. ชื่อการทดลองย่อย (ภาษาไทย) การถ่ายยีน Sucrose Synthase ที่เกี่ยวข้องกับการสังเคราะห์น้ำตาลและการตรวจสอบการปรากฏของยีนในพืชต้นแบบ
- ชื่อการทดลอง (ภาษาอังกฤษ) Transformation and Detection Sucrose Synthase Gene in Model Plants

4. คณะผู้ดำเนินงาน

หัวหน้าการทดลอง	นางภุมรินทร์ วนิชชนานันท์	สังกัด	สำนักวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพ
ผู้ร่วมงาน	นางสุภาวดี ง้อเหรียญ	สังกัด	สำนักวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพ
	นางสาวอัจฉราพรรณ ใจเจริญ	สังกัด	สำนักวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพ
	นางหทัยรัตน์ อุไรรงค์	สังกัด	สำนักวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพ

บทคัดย่อ

การถ่ายยีน Sucrose Synthase ลงในพืชต้นแบบ โดยศึกษาสูตรอาหารที่เหมาะสมในการชักนำใบมะเขือเทศที่ได้รับการถ่ายยีนด้วยวิธี Leaf disc โดยใช้ *Agrobacterium tumefaciens* สายพันธุ์ EHA 105 นำชิ้นส่วนใบมะเขือเทศมาทดสอบบนสูตรอาหาร จำนวน 11 สูตร ประกอบด้วย สูตรอาหาร MS ที่มี BA ที่ระดับความเข้มข้น 1, 1.5, 2, 2.5 และ 3 มิลลิกรัมต่อลิตร ร่วมกับ IAA ที่ระดับความเข้มข้น 0.1 และ 0.2 มิลลิกรัมต่อลิตร พบว่า การเกิดยอดใหม่ของสูตรอาหาร MS ร่วมกับ BA ความเข้มข้น 2.5 มิลลิกรัมต่อลิตร และ IAA ความเข้มข้น 0.1 มิลลิกรัมต่อลิตร สามารถชักนำให้เกิดยอดเฉลี่ยสูงสุด 4.6 ยอด ซึ่งมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ และสามารถเกิดรากเฉลี่ย 1.4 ราก เมื่อตัดแยกต้นเดี่ยวสามารถเจริญเติบโตและมีรากเป็นต้นที่สมบูรณ์ได้ สำหรับขั้นตอนการเตรียมเชื้อ *A. tumefaciens* พบว่าค่า OD₆₀₀ ที่เหมาะสมจะเท่ากับ 0.6 และปริมาตรเชื้อ 10 มิลลิตรจะเป็นปริมาตรที่มีความเข้มข้นของเชื้อเหมาะสมในการถ่ายยีน โดยใช้ระยะเวลาการแช่ชิ้นส่วนใบนาน 10 นาที สูตรอาหารเพื่อการคัดเลือกที่มีการเติมสารปฏิชีวนะ Kanamycin ความเข้มข้น 50 มิลลิกรัมต่อลิตร ร่วมกับสารปฏิชีวนะ Carbenicillin ความเข้มข้น 100 มิลลิกรัมต่อลิตร พบว่า สารปฏิชีวนะ Carbenicillin ความเข้มข้น 100 มิลลิกรัมต่อลิตร ไม่สามารถกำจัดเชื้อจากเนื้อเยื่อของพืชและมีผลยับยั้งการเกิดยอดใหม่

คำสำคัญ : เชื้ออะโกรแบคทีเรีย, สารปฏิชีวนะ, มะเขือเทศ

ABSTRACT

Study on medium for induced shoot form tomato leaf using leaf disc technique by *Agrobacterium tumefaciens* strain EHA 105. Tomato leaf were cultured on MS medium containing 1, 1.5, 2, 2.5, 3 mg/L BA and 0.1 or 0.2 mg/L IAA. The result showed that the new shoot can growth form MS medium supplemented with 2.5 mg/L BA and 0.1 mg/L IAA. The medium is the best for induced new shoot is 4.6 shoot and number of new root 1.4 root. Preparation of *A. tumefaciens* was optimize OD₆₀₀ = 0.6 by using 10 volume and 10 min treated explants. The result showed that selection medium with 50 mg/L Kanamycin and 100 mg/L Carbenicillin could not eliminate *A. tumefaciens* from the explants. In contrast, this selection medium prevented shoot induction.

Keyword : *Agrobacterium tumefaciens*, Kanamycin, Carbenicillin, Tomato

คำนำ

อ้อย (*Saccharum officinarum* L.) เป็นพืชอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญมากต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย ในปีการผลิต 2556/57 ผลิตอ้อยได้สูงถึง 103.67 ล้านตัน ผลิตเป็นน้ำตาลได้ประมาณ 11.29 ล้านตัน ในจำนวนนี้ใช้บริโภคภายในประเทศ 2.5 ล้านตัน ส่วนที่เหลือส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ สร้างมูลค่ารวมได้ประมาณ 180,000 ล้านบาท ซึ่งหากรวมรายได้จากการแปรรูปเป็นอุตสาหกรรมต่อเนื่องอื่นๆ ได้แก่ การผลิตเอทานอล สุรา ซอส ซีอิ๊ว ผงชูรส อาหารสัตว์ ไม้อัด กระดาษ ปุ๋ยอินทรีย์ และเชื้อเพลิงผลิตไฟฟ้าแล้ว สามารถสร้างรายได้เพิ่มอีกนับแสนล้านบาท ในปีการผลิต 2557/58 มีพื้นที่เพาะปลูกอ้อยในเขตพื้นที่สำรวจรวม 47 จังหวัด จำนวน 10,530,927 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ปลูกอ้อยส่งโรงงาน 9,591,448 ไร่ และพื้นที่ปลูกอ้อยทำพันธุ์ 939,479 ไร่ โดยมีพื้นที่เพิ่มขึ้นจากปี การผลิต 2556/57 จำนวน 455,784 ไร่ หรือร้อยละ 4.52 สำหรับการซื้อขายอ้อยตามค่าความหวานเริ่มใช้ตั้งแต่ฤดูกาลผลิตปี 2535/36 เป็นต้นมา โดยกำหนดให้ซื้อขายอ้อยตามคุณภาพความหวานวัดเป็น ซี.ซี.เอส. (Commercial Cane Sugar : C.C.S.) ซึ่งหมายความว่า ราคาอ้อยจะผันแปรไปตามคุณภาพหรือความหวาน ดังนั้นหากอ้อยมีความหวานมาก คือ มีค่า ซี.ซี.เอส. สูง ชาวไร้อ้อยจะรับราคาอ้อยสูงขึ้นด้วย

อ้อย เป็นพืช C4 ซึ่งมีประสิทธิภาพในการสังเคราะห์แสงสูง กระบวนการสังเคราะห์น้ำตาลในอ้อยให้ได้ น้ำตาลซูโครส จะเกิดจากการทำงานของเอนไซม์สองชนิดมาช่วยเร่ง คือ Sucrose Phosphate Synthase (SPS) และ Sucrose Synthase (SS) ซึ่งพบว่า Sucrose Synthase เป็นเอนไซม์ชนิดหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการสังเคราะห์น้ำตาลซูโครส โดยเป็นเอนไซม์ที่สำคัญในกระบวนการเมตาบอลิซึมคาร์โบไฮเดรต การย่อยสลายซูโครสให้อยู่ในรูปของน้ำตาล hexoses และการเคลื่อนย้ายของน้ำตาล กระตุ้นให้มีการเปลี่ยนของน้ำตาลซูโครส และ UDP ไปเป็น UDP-glucose และ fructose ได้

ในปัจจุบันมีการนำเทคโนโลยีชีวภาพเข้ามาช่วยในการพัฒนาสายพันธุ์อ้อยกันมากขึ้นทั้งในประเทศ และต่างประเทศ มีการศึกษาการทำงานของยีน โดยค้นหายีนที่เกี่ยวข้องกับลักษณะต่างๆ เช่น ยีนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างแป้ง น้ำตาล และต้านทานโรคแมลงที่สำคัญในส่วนต่างๆ ของอ้อย เพื่อพัฒนาพันธุ์ให้มีคุณภาพและเพิ่มผลผลิต หากสามารถโคลนยีน Sucrose Synthase ได้ และนำยีนที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาพันธุ์อ้อยให้มีผลผลิตและค่าความหวานที่สูงขึ้น หรือนำไปถ่ายฝากลงในพืชที่มีการสร้างน้ำตาลได้น้อย เพื่อเพิ่มศักยภาพในการผลิตน้ำตาลให้มากขึ้นได้

ดังนั้นในงานวิจัยนี้ จึงได้นำเทคโนโลยีด้านการถ่ายฝากยีนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสังเคราะห์น้ำตาลซูโครสลงในพืชต้นแบบ เพื่อการเพิ่มศักยภาพการผลิตน้ำตาลให้สูงขึ้นและพัฒนาต่อไปในพันธุ์อ้อยในอนาคต

สารควบคุมการเจริญเติบโตของพืช (พีเรเดซ, 2537)

ออกซิน (auxin) มีหน้าที่ควบคุมการขยายตัวของเซลล์ การเติบโตของใบ การติดผล การเกิดราก และเกี่ยวข้องกับกระบวนการอื่นๆ อีกมากมาย IAA (indol-3-yl acetic acid) เป็นสารออกซินชนิดแรกที่ค้นพบ ซึ่งเป็นสารที่พืชสร้างขึ้นเอง โดยมีคุณสมบัติเป็นสารเร่งการเจริญเติบโต มีผลกระตุ้นการขยายขนาดของเซลล์ การยึดตัวของเซลล์ และยังมีผลกระตุ้นการเกิดราก

ไซโตไคนิน (Cytokinins) สารสังเคราะห์ในกลุ่มไซโตไคนิน ได้แก่ ไคเนติน (kinetin) BAP (6-benzylaminopurine) สารในกลุ่มนี้มีผลต่อการแบ่งเซลล์ และกระตุ้นการเจริญทางด้านลำต้นของพืช กระตุ้นการเจริญของตาข้าง และยังมีผลเล็กน้อยต่อการพัฒนาของผล ใช้กันมากในงานเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อเพื่อกระตุ้นการเจริญของก้อนแคลลัส (callus) ให้เติบโตขึ้นเป็นลำต้น

อัญญา (2544) ได้ศึกษาพัฒนาวิธีการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อมะเขือเทศ 2 พันธุ์ พบว่า การเพาะเลี้ยงมะเขือเทศพันธุ์สีดาทิพย์ 3 และวีเอฟ 134-1-2 โดยใช้ชิ้นส่วนใบเลี้ยงเพาะเลี้ยงในอาหาร MS-B5 ที่เติม BA ร่วมกับ IAA (BA/IAA) ในอัตรา 1.0/0.2 และ 2.5/0.2 มิลลิกรัมต่อลิตร และเพาะเลี้ยงชิ้นใบในที่ที่มีแสง 16 ชั่วโมงต่อวัน สามารถชักนำการเกิดยอดได้ในอัตรา 50.0 และ 60.0% ตามลำดับ

การกำจัดเชื้อโดยใช้สารปฏิชีวนะ

การถ่ายยีนด้วยเชื้อ *Agrobacterium* จำเป็นต้องใช้สารปฏิชีวนะในการกำจัดแบคทีเรียพาหะเมื่อเสร็จสิ้นการถ่ายยีนแล้วสารปฏิชีวนะที่นิยมใช้ ได้แก่ carbenicillin, cefotaxime, penicillin G และ paromomycin มีความสามารถในการกำจัดเชื้อแบคทีเรีย ซึ่งสารปฏิชีวนะเหล่านี้มีผลในการยับยั้งการสร้างผนังเซลล์ของแบคทีเรีย โดยการยับยั้งการเกิด cross-link ของ peptidoglycan โดยการเข้าไปเกาะและขัดขวางการสร้างเอนไซม์ในการสร้างผนังเซลล์ จึงมีผลทำให้เซลล์แตก (Ling และคณะ, 1998) เนื่องจากสารปฏิชีวนะดังกล่าวเข้าจับกับ penicillin binding protein (PBP-3) ซึ่งเป็นโปรตีนที่เป็นองค์ประกอบของ inner membrane ใช้ในการแบ่งเซลล์ของแบคทีเรีย ทั้งนี้สารปฏิชีวนะ cefotaxime มีประสิทธิภาพในการยับยั้งเชื้อจุลินทรีย์ได้มากชนิดกว่าและยังมีฤทธิ์ทางเภสัชสูงกว่า carbenicillin (Mathais และ Boyd, 1986)

นอกจากนี้ carbenicillin และ penicillin G ยังมีโครงสร้างคล้าย auxin เมื่อแตกตัวจะให้สาร phenylacetic acid ซึ่งมีลักษณะคล้ายฮอร์โมนพืชที่เกี่ยวข้องกับการชักนำให้เกิดแคลลัสและการเกิดยอด (Halford และ Newbury, 1992) อย่างไรก็ตามแม้สารปฏิชีวนะทั้ง 2 ชนิด จะมีการแตกตัวให้สารที่มีคุณสมบัติคล้ายฮอร์โมนพืช ซึ่งสามารถชักนำให้เกิดแคลลัสได้ แต่ก็มีผลต่อการพัฒนาการเกิดเป็นยอดที่สมบูรณ์และลดอัตราการเกิดยอดของพืช เนื่องจากสารที่แตกตัวนั้นทำให้สมดุลของสัดส่วนระหว่าง auxin และ cytokinin ในพืชเปลี่ยนไป (Nauerby และคณะ, 1997; Ling และคณะ, 1998)

วัตถุประสงค์

ศึกษาสูตรการที่เหมาะสมในการชักนำต้นมะเขือเทศที่ได้รับการถ่ายยีนด้วยวิธี Leaf disc โดยใช้

Agrobacterium tumefaciens

วิธีดำเนินการ

อุปกรณ์

1. เมล็ดมะเขือเทศพันธุ์สีดา
2. อาหารสังเคราะห์สูตร Murashige and Skoog (MS)(1962), Phytigel, น้ำตาล sucrose
3. อาหารสังเคราะห์สูตร Luria-Bertani broth และ Luria-Bertani Agar
4. สารควบคุมการเจริญเติบโต เช่น 6-Benzylaminopurine (BA), Indole-3-acetic acid (IAA)
5. อุปกรณ์และเครื่องมือวิทยาศาสตร์ที่ใช้ในห้องปฏิบัติการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ เช่น คีมคีบ (forceps), มีดผ่าตัด, จานเพาะเลี้ยง (Petri dish), หลอดเลี้ยงเชื้อขนาด 50 มิลลิลิตร
6. เชื้อแบคทีเรีย *Agrobacterium tumefaciens* สายพันธุ์ EHA105

วิธีการ

1. การทดสอบสูตรอาหารเพื่อการชักนำยอดจากชิ้นส่วนใบมะเขือเทศ

เตรียมเมล็ดพันธุ์มะเขือเทศมาฟอกฆ่าเชื้อตามขั้นตอนดังนี้

- 1) นำเมล็ดมะเขือเทศมาล้างด้วยน้ำผสมน้ำยาล้างจานให้สะอาด
- 2) แช่เมล็ดมะเขือเทศในแอลกอฮอล์ 70 เปอร์เซ็นต์ นาน 2 นาที
- 3) นำเมล็ดมะเขือเทศมาฟอกฆ่าเชื้อด้วยสารละลายโซเดียมไฮโปคลอไรต์ (NaOCl) Haiter® ความเข้มข้น 20 เปอร์เซ็นต์ ระยะเวลา 20 นาที
- 4) ล้างด้วยน้ำสะอาดนิ่งฆ่าเชื้อ 3 ครั้ง
- 5) นำเมล็ดมะเขือเทศมาเลี้ยงบนสูตรอาหาร MS จำนวน 10 เมล็ดต่อขวด

ตัดชิ้นส่วนใบมะเขือเทศให้มีเส้นกลางใบ ขนาด 0.5 X 0.5 ตารางเซนติเมตร นำมาทดสอบการเกิดยอด และรากบนสูตรอาหาร MS ที่ประกอบด้วย BA ที่ความเข้มข้น 1, 1.5, 2, 2.5 และ 3 mg/l ร่วมกับ IAA ที่ระดับความเข้มข้น 0.1 และ 0.2 mg/l รวม 11 กรรมวิธี ดังนี้

- 1) MS (Control)
- 2) MS + BA 1 mg/l + IAA 0.1 mg/l
- 3) MS + BA 1 mg/l + IAA 0.2 mg/l
- 4) MS + BA 1.5 mg/l + IAA 0.1 mg/l
- 5) MS + BA 1.5 mg/l + IAA 0.2 mg/l
- 6) MS + BA 2 mg/l + IAA 0.1 mg/l
- 7) MS + BA 2 mg/l + IAA 0.2 mg/l
- 8) MS + BA 2.5 mg/l + IAA 0.1 mg/l
- 9) MS + BA 2.5 mg/l + IAA 0.2 mg/l
- 10) MS + BA 3 mg/l + IAA 0.1 mg/l
- 11) MS + BA 3 mg/l + IAA 0.2 mg/l

วางแผนการทดลองแบบ Completely Randomized Design (CRD) ประกอบด้วย 11 กรรมวิธี โดยแต่ละกรรมวิธีมีจำนวน 10 ซ้ำ

บันทึกจำนวนยอดและจำนวนราก

2. เตรียมอะโกรแบคทีเรีย และทดสอบความเข้มข้นของอะโกรแบคทีเรียที่เหมาะสมและระยะเวลาที่ใช้ในการถ่ายยีน

นำเชื้อ *A. tumefaciens* ที่มียีนเป้าหมาย Sucrose Synthase (SuSy) มาเลี้ยงบนอาหารแข็ง Luria-Bertani (LB) เติม Kanamycin 50 มิลลิกรัมต่อลิตร เลี้ยงที่อุณหภูมิ 28 องศาเซลเซียส ระยะเวลา 2-3 วัน จากนั้นคัดเลือกโคโลนีเดี่ยวมาเลี้ยงในอาหารเหลว LB ที่เติม Kanamycin 50 มิลลิกรัมต่อลิตร เลี้ยงบนเครื่องเขย่าด้วยความเร็ว 200 รอบต่อนาที อุณหภูมิ 28 องศาเซลเซียส นาน 16 ชั่วโมง

นำมาวัดค่า OD ด้วยเครื่อง spectrophotometer ที่ความยาวคลื่น 600 นาโนเมตร ให้มีค่า 0.6-0.8 จากนั้นนำเชื้อปริมาตร 5 หรือ 10 มิลลิลิตร มาปั่นแยกเซลล์แบคทีเรียด้วยความเร็ว 12,000 รอบต่อนาที นาน 5 นาที เทอาหารเหลวทิ้ง เติมน้ำอาหารเหลว MS ลงไปปริมาณ 10 มิลลิลิตร เขย่าจนเซลล์ทั้งหมดแขวนลอยอยู่ในอาหาร เจือจางเซลล์แบคทีเรียในอัตรา 1 : 1 ด้วยอาหารเหลว MS ปริมาตร 5 มิลลิลิตร เติมน้ำสาร acetosyringone 200 ไมโครโมลาร์

การถ่ายยีนเข้าสู่มะเขือเทศ โดยวิธี leaf disc

ตัดชิ้นส่วนใบมะเขือเทศให้มีเส้นกลางใบ ขนาด 0.5 X 0.5 ตารางเซนติเมตร นำมาแช่ในสารละลายที่เตรียมได้จากข้อ 2 นาน 5 หรือ 10 นาที ซับชิ้นส่วนใบบนกระดาษกรองปลอดเชื้อ แล้วย้ายชิ้นส่วนใบมาเพาะเลี้ยงบนอาหารแข็งสูตร MS ที่เติม acetosyringone 200 ไมโครโมลาร์ บ่มในที่มืด อุณหภูมิ 28 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 3 วัน จากนั้นย้ายเนื้อเยื่อมาเลี้ยงในสภาพที่มีแสง บนอาหารสูตรที่คัดเลือกจากข้อ 1 ที่เติม Kanamycin 50 หรือ 100 มิลลิกรัมต่อลิตร ร่วมกับสารปฏิชีวนะคัดเลือก Carbennicillin 50 หรือ 100 มิลลิกรัมต่อลิตร เพาะเลี้ยงเป็นเวลา 1 เดือน โดยเปลี่ยนอาหารทุก 2 สัปดาห์ จากนั้นคัดเลือกต้นที่สามารถเจริญเติบโตบนอาหารที่มีสารปฏิชีวนะคัดเลือก Carbennicillin มาเลี้ยงบนอาหารสูตรที่ไม่มีสารปฏิชีวนะให้เจริญเติบโต โดยเปลี่ยนอาหารทุก 4 สัปดาห์ นำต้นที่ได้รับการถ่ายยีนมาตรวจสอบยีนด้วยวิธี PCR

3. ตรวจสอบการปรากฏของยีนในมะเขือเทศด้วยเทคนิค PCR

การตรวจสอบการปรากฏของยีน SuSy โดยนำพลาสมิดดีเอ็นเอที่สกัดได้จากต้นมะเขือเทศที่ได้รับการถ่ายยีนมาทำปฏิกิริยา PCR ร่วมกับไพรเมอร์ NOS (forward) และ 35SCaMv (reverse) จากนั้นตัดด้วยเอนไซม์ตัดจำเพาะ *XbaI* และ *KpnI*

เวลาและสถานที่

ระยะเวลาทำการทดลอง

เดือนตุลาคม 2557 – เดือนกันยายน 2558

สถานที่ทำการทดลอง

สำนักวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพ

อาคารทรัพยากรพันธุกรรมพืชสิรินธร อ.ธัญบุรี จ.ปทุมธานี

ผลและวิจารณ์ผลการทดลอง

1. การทดสอบสูตรอาหารเพื่อการชักนำยอดจากชิ้นส่วนใบมะเขือเทศ

นำเมล็ดพันธุ์มะเขือเทศพันธุ์สีดามาเพาะในสภาพปลอดเชื้อ บนอาหารสังเคราะห์สูตร MS ใช้ระยะเวลา 7-10 วัน จะเกิดต้นมะเขือเทศ จากนั้นนำชิ้นส่วนใบมะเขือเทศมาทดสอบบนสูตรอาหารเพื่อการชักนำให้เกิดยอดจำนวน 11 สูตร ประกอบด้วย สูตรอาหาร MS ที่มี BA ที่ระดับความเข้มข้น 1, 1.5, 2, 2.5 และ 3 มิลลิกรัมต่อลิตร ร่วมกับ IAA ที่ระดับความเข้มข้น 0.1 และ 0.2 มิลลิกรัมต่อลิตร พบว่า การเกิดยอดใหม่ของสูตรอาหารร่วมกับ BA ความเข้มข้น 2.5 มิลลิกรัมต่อลิตร และ IAA ความเข้มข้น 0.1 มิลลิกรัมต่อลิตร มีการชักนำให้เกิดยอดเฉลี่ยสูงสุด 4.6 ยอด ซึ่งมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ และสามารถเกิดรากเฉลี่ย 1.4 ราก เมื่อตัดแยกต้นเดี่ยวสามารถเจริญเติบโตและมีรากเป็นต้นที่สมบูรณ์ได้ (ภาพที่ 1) ในขณะที่สูตรอาหาร MS (control) มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง โดยมีค่าเฉลี่ยการเกิดรากสูงสุด 2.6 ราก (ตารางที่ 1) สอดคล้องกับการรายงานของ อัญญา (2544) ได้ศึกษาพัฒนาวิธีการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อมะเขือเทศ 2 พันธุ์ พบว่า การเพาะเลี้ยงมะเขือเทศพันธุ์สีดาทิพย์ 3 และวีเอฟ 134-1-2 โดยใช้ชิ้นส่วนใบเลี้ยงเพาะเลี้ยงในอาหาร MS-B5 ที่เติม BA ร่วมกับ IAA (BA/IAA) ในอัตรา 1.0/0.2 และ 2.5/0.2 มิลลิกรัมต่อลิตร และเพาะเลี้ยงขึ้นใบในที่มีแสง 16 ชั่วโมงต่อวัน สามารถชักนำการเกิดยอดได้ในอัตรา 50.0 และ 60.0% ตามลำดับ

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยจำนวนยอดและจำนวนรากที่เกิดจากชิ้นส่วนใบมะเขือเทศ เมื่อเลี้ยงบนสูตรอาหาร MS ร่วมกับ BA ความเข้มข้น 1, 1.5, 2, 2.5 และ 3 มิลลิกรัมต่อลิตร ร่วมกับ IAA ที่ระดับความเข้มข้น 0.1 และ 0.2 มิลลิกรัมต่อลิตร

สูตรอาหาร	ค่าเฉลี่ย	
	จำนวนยอด (ยอด)	จำนวนราก (ราก)
MS (Control)	3.2 ab ^{1/}	2.6 a
MS + BA 1 mg/l + IAA 0.1 mg/l	1.8 b	1.0 bcd
MS + BA 1 mg/l + IAA 0.2 mg/l	1 b	0.4 cd
MS + BA 1.5 mg/l + IAA 0.1 mg/l	1.6 b	0 d
MS + BA 1.5 mg/l + IAA 0.2 mg/l	1.6 b	0 d
MS + BA 2 mg/l + IAA 0.1 mg/l	4.4 a	0.4 cd
MS + BA 2 mg/l + IAA 0.2 mg/l	2.6 ab	0.6 cd
MS + BA 2.5 mg/l + IAA 0.1 mg/l	4.6 a	1.4 bc
MS + BA 2.5 mg/l + IAA 0.2 mg/l	2.8 ab	1.2 bcd
MS + BA 3 mg/l + IAA 0.1 mg/l	3.2 ab	2.0 ab
MS + BA 3 mg/l + IAA 0.2 mg/l	3.2 ab	0.8 cd
F-test	*	**
c.v.(%)	57.97	89.63

* : แตกต่างทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซนต์

** : แตกต่างทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 99 เปอร์เซนต์

1/ : ตัวอักษรที่เหมือนกันในแนวตั้งไม่มีความแตกต่างเมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยวิธี Duncan's Multiple Range Test ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซนต์

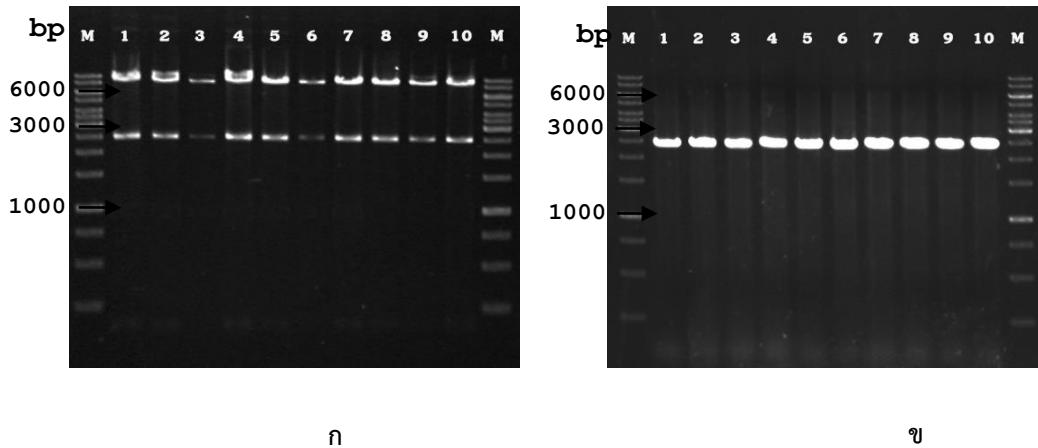
			
MS (Control)	MS+BA 1 mg/L + IAA 0.1 mg/L	MS+BA 1 mg/L + IAA 0.2 mg/L	MS+BA 1.5 mg/L + IAA 0.1 mg/L
			
MS+BA 1.5 mg/L + IAA 0.2 mg/L	MS+BA 2 mg/L + IAA 0.1 mg/L	MS+BA 2 mg/L + IAA 0.2 mg/L	MS+BA 2.5 mg/L + IAA 0.1 mg/L
			
MS+BA 2.5 mg/L + IAA 0.2 mg/L	MS+BA 3 mg/L + IAA 0.1 mg/L	MS+BA 3 mg/L + IAA 0.2 mg/L	

ภาพที่ 1 การเกิดยอดและรากของต้นมะเขือเทศ เมื่อเลี้ยงบนสูตรอาหาร MS ร่วมกับ BA ความเข้มข้น 1, 1.5, 2, 2.5 และ 3 มิลลิกรัมต่อลิตร ร่วมกับ IAA ความเข้มข้น 0.1 และ 0.2 มิลลิกรัมต่อลิตร

2. เตรียมอะโกรแบคทีเรีย และทดสอบความเข้มข้นของอะโกรแบคทีเรียที่เหมาะสมและระยะเวลาที่ใช้ในการถ่ายยีน

จากการรายงานของ สุภาวดี (2556) ที่ทำการโคลนยีน Sucrose Synthase (SuSy) ที่เกี่ยวข้องกับการสังเคราะห์น้ำตาล ได้ทำการโคลนยีนและเชื่อมต่อชิ้นยีน Sucrose Synthase ขนาด 2376 คู่เบสเข้ากับ Plant Expression Vector (pCAMBIA2300) ขนาด 9640 คู่เบส และทำการตรวจสอบการปรากฏของยีน (ภาพที่ 2) นำพลาสมิดดีเอ็นเอสายผสมที่มียีน Susy เข้าสู่เชื้อ *A. tumefaciens* สายพันธุ์ EHA105 ด้วยวิธี electroporation คัดเลือกเซลล์ของ *A. tumefaciens* ที่ได้รับพลาสมิดสายผสมที่มียีน Susy บนอาหารแข็งสูตร LB ที่ผสม Kanamycin ความเข้มข้น 50 มิลลิกรัมต่อลิตร และทำเป็น mater plate เพื่อนำไปใช้ในการถ่ายยีนเข้าสู่พืช

- ภาพที่ 2 ก. แสดงรูปแบบแถบดีเอ็นเอที่ได้จากการตัดพลาสมิดดีเอ็นเอสายผสม pCAMBIA2300-SuSy ด้วย เอนไซม์ตัดจำเพาะ *XbaI* และ *KpnI*, Lane M = ดีเอ็นเอมาตรฐาน 1 Kb DNA Ladder (Fermentas), Lane 1-10 = แถบดีเอ็นเอของพลาสมิดดีเอ็นเอสายผสมโคลนที่ 1-10 ที่ตัดด้วย เอนไซม์ตัดจำเพาะ *XbaI* และ *KpnI*
- ข. แสดงแถบดีเอ็นเอที่ได้จากการทำปฏิกิริยา PCR กับพลาสมิดดีเอ็นเอสายผสม pCAMBIA2300 - SuSy โดยใช้ไพรเมอร์ NOS (forward) และ 35SCaMV (reverse), Lane M = ดีเอ็นเอมาตรฐาน 1 Kb DNA Ladder (Fermentas), Lane 1-10 = แถบดีเอ็นเอที่ได้จากการทำปฏิกิริยา PCR โคลนที่ 1 - 10

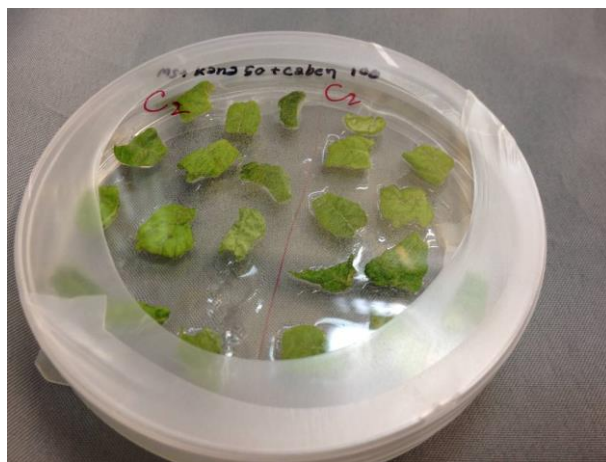
การถ่ายยีนเข้าสู่มะเขือเทศ โดยวิธี leaf disc

นำเชื้อ *A. tumefaciens* สายพันธุ์ EHA 105 ที่มียีนเป้าหมาย Sucrose Synthase (SuSy) ซึ่งได้เตรียม เป็น master plate มาเลี้ยงทำการ streak เพื่อให้เกิดเป็นโคโลนีเดี่ยวบนอาหารแข็ง Luria-Bertani (LB) เติม Kanamycin 50 มิลลิกรัมต่อลิตร เลี้ยงที่อุณหภูมิ 28 องศาเซลเซียส ระยะเวลา 2-3 วัน จากนั้นคัดเลือกโคโลนี เดี่ยวมาเลี้ยงในอาหารเหลว LB ที่เติม Kanamycin 50 มิลลิกรัมต่อลิตร เลี้ยงบนเครื่องเขย่าด้วยความเร็ว 200 รอบต่อนาที อุณหภูมิ 28 องศาเซลเซียส นาน 16 ชั่วโมง

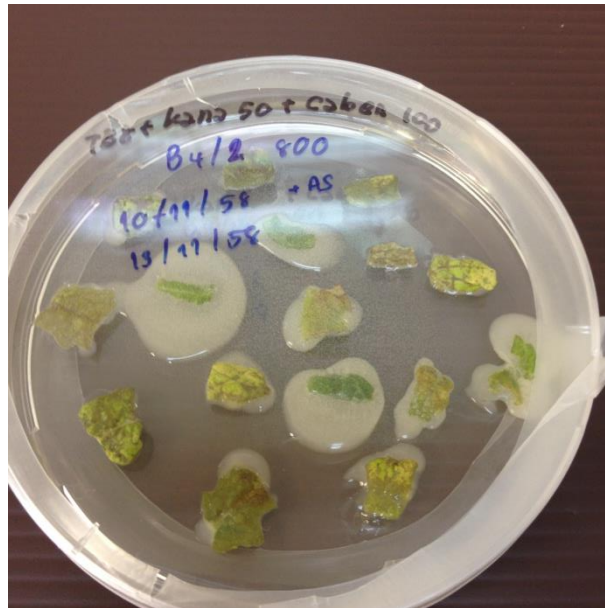
นำมาวัดค่า OD ด้วยเครื่อง spectrophotometer ที่ความยาวคลื่น 600 นาโนเมตร ให้มีค่า 0.6-0.8 โดยใช้ระยะเวลาการเลี้ยง 4-6 ชั่วโมง พบว่า ในการทดลองค่าที่เหมาะสมจะเท่ากับ 0.6 และจากทดสอบนำเชื้อ ปริมาตร 5 หรือ 10 มิลลิลิตร พบว่า ปริมาตร 10 มิลลิลิตรจะเป็นปริมาตรที่เหมาะสมมีปริมาณของเซลล์ที่ เพียงพอ เมื่อนำมาปั่นแยกเซลล์แบคทีเรียด้วยความเร็ว 12,000 รอบต่อนาที นาน 5 นาที เทอาหารเหลวทิ้ง เติมน้ำอาหารเหลว MS ลงไปปริมาณ 10 มิลลิลิตร เขย่าจนเซลล์ทั้งหมดแขวนลอยอยู่ในอาหาร เจือจางเซลล์แบคทีเรีย ในอัตรา 1 : 1 ด้วยอาหารเหลว MS ปริมาตร 5 มิลลิลิตร เติมน้ำ acetylsyringone 200 ไมโคร โมลาร์ ช่วยเพิ่ม ประสิทธิภาพของ *Agrobacterium* ในการนำยีนเข้าสู่เนื้อเยื่อพืช

จากนั้นเตรียมชิ้นส่วนใบมะเขือเทศให้มีเส้นกลางใบ ขนาด 0.5 X 0.5 ตารางเซนติเมตร นำมาแช่ใน สารละลายที่มีเซลล์ *A. tumefaciens* จากการทดสอบระยะเวลาในการแช่ชิ้นส่วนใบลงในสารละลาย ที่มี เซลล์ พบว่า การแช่ชิ้นใบนาน 10 นาทีจะทำให้ประสิทธิภาพการเข้าสู่เซลล์เนื้อเยื่อพืชของ *A. tumefaciens*

เกิดขึ้นได้ดีกว่า การแช่นาน 5 นาที นำชิ้นใบขึ้นมาซับเซลล์แบคทีเรียออกบนกระดาษกรองฆ่าเชื้อ แล้วจึงย้ายชิ้นส่วนใบมาเพาะเลี้ยงบนอาหารแข็งสูตร MS ที่เติม acetosyringone 200 ไมโครโมลาร์ บ่มในที่มืด อุณหภูมิ 28 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 3 วัน จากนั้นย้ายเนื้อเยื่อมาเลี้ยงในสภาพที่มีแสง บนอาหาร Co-cultivation สูตร MS ร่วมกับ BA 2.5 มิลลิกรัมต่อลิตร และ IAA 0.1 มิลลิกรัมต่อลิตร ที่เติม Kanamycin ความเข้มข้น 50 มิลลิกรัมต่อลิตร ร่วมกับสารปฏิชีวนะ Carbenicillin ความเข้มข้น 100 มิลลิกรัมต่อลิตร (ภาพที่ 3) พบว่า เชื้อ *A. tumefaciens* ที่เข้าสู่เนื้อเยื่อพืชมีปริมาณมากและสารปฏิชีวนะ Carbenicillin ความเข้มข้น 100 มิลลิกรัมต่อลิตร ไม่สามารถกำจัดเชื้อจากเนื้อเยื่อของพืชได้ และเมื่อระยะเวลาผ่านไปจะทำให้เนื้อเยื่อใบมะเขือเทศไม่สามารถพัฒนาเกิดเป็นแคลลัสซึ่งจะพัฒนาต่อเป็นยอดใหม่ได้ โดยใบมะเขือเทศจะมีลักษณะใบเป็นสีเหลือง หรือบางชิ้นใบจะมีเชื้อ *A. tumefaciens* เกิดขึ้นรอบๆ บริเวณใบมะเขือเทศ (ภาพที่ 4) Sheila (1991) ได้รายงานว่าการถ่ายยีนในมะเขือเทศ จะทำได้ยากกว่าการถ่ายยีนในพืชชนิดอื่นๆ เช่น พืชุนี และ ยาสูบ ซึ่งจะมีอัตราความสำเร็จที่สูงกว่า รวมทั้งขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น คือ สายพันธุ์ของเชื้อ *Agrobacterium*, ชนิดของสารปฏิชีวนะ และจากรายงานของ สุมณฑิพย์ และ เนริสา (1997) ได้ศึกษาอิทธิพลของสารปฏิชีวนะ (antibiotic) timentin, cefotaxime และ carbenicillin ต่ออัตราการเจริญของแคลลัสถั่วพุ่ม พบว่า timentin และ cefotaxime มีผลยับยั้งการเจริญของแคลลัสถั่วพุ่มที่ระดับความเข้มข้น 50 มิลลิกรัมต่อลิตร ในขณะที่ carbenicillin ต้องใช้ความเข้มข้นสูงถึง 100 มิลลิกรัมต่อลิตร สำหรับความสามารถในการกำจัด *A. tumefaciens* strain EHA 105 และจากคุณสมบัติของ carbenicillin ที่มีการแตกตัวให้สารที่มีคุณสมบัติคล้ายฮอร์โมนพืช ซึ่งสามารถชักนำให้เกิดแคลลัสได้ แต่ก็มีผลต่อการพัฒนาการเกิดเป็นยอดที่สมบูรณ์และลดอัตราการเกิดยอดของพืช เนื่องจากสารที่แตกตัวนั้นทำให้สมดุลของสัดส่วนระหว่าง auxin และ cytokinin ในพืชเปลี่ยนไป (Nauerby และคณะ, 1997; Ling และคณะ, 1998)

ภาพที่ 3 การถ่ายยีน Sucrose synthase เข้าสู่ใบมะเขือเทศ โดยใช้เทคนิค leaf disc

ภาพที่ 4 ชิ้นส่วนใบมะเขือเทศที่ได้รับการถ่ายยีนด้วยวิธี leaf disc และมีการปนเปื้อนของเชื้อ *A. tumefaciens*

สรุปผลการทดลองและข้อเสนอแนะ

1. เทคนิคการถ่ายยีนด้วยวิธี leaf disc โดย *Agrobacterium tumefaciens*. สายพันธุ์ EHA 105 ในขั้นตอนการเตรียมเชื้อควรวัดค่า OD₆₀₀ = 0.6 จะเป็นค่าที่เหมาะสมสำหรับการนำเชื้อไปใช้ในการถ่ายยีน โดยใช้ปริมาตรของเชื้อ 10 มิลลิลิตร และใช้เวลาในการแช่ชิ้นส่วนใบ นาน 10 นาที
2. สูตรอาหารคัดเลือก ประกอบด้วยสารปฏิชีวนะ Kanamycin ความเข้มข้น 50 มิลลิกรัมต่อลิตร และ สารปฏิชีวนะที่ใช้กำจัดเชื้อ *A. tumefaciens*. ไม่ควรเลือกใช้ carbenicillin เนื่องจากมีผลยับยั้งต่อการชักนำให้เกิดยอดใหม่จากชิ้นส่วนใบพืช
3. สูตรอาหารที่เหมาะสมในการชักนำให้เกิดต้นใหม่ในมะเขือเทศพันธุ์สีดา ได้แก่ สูตรอาหาร ร่วมกับ BA ความเข้มข้น 2.5 มิลลิกรัมต่อลิตร และ IAA ความเข้มข้น 0.1 มิลลิกรัมต่อลิตร

การนำผลงานวิจัยไปใช้

เป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อนำไปพัฒนาด้านการปรับปรุงพันธุ์พืช โดยการถ่ายฝากยีนที่เป็นประโยชน์ทางด้านการเกษตรในพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ เช่น ยีนต้านทานโรคและแมลง ยีนเพื่อการเพิ่มผลผลิต เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- พีรเดช ทองอำไพ. 2537. ฮอริโมนพืชและสารสังเคราะห์ : แนวทางการใช้ประโยชน์ในประเทศไทย. ภาควิชาพืชสวน คณะเกษตร, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ. 196 หน้า
- สุมนทิพย์ บุนนาค และ เนริสา คุณประทุม. 1997. อิทธิพลของ timentin, cefotaxime และ carbenicilline ต่ออัตราการเจริญของแคลลัสถั่วพุ่ม และความสามารถในการกำจัด *Agrobacterium tumefaciens*. วารสารวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น 25 (3) : 201-207
- อัญญา บุญชด. 2544. การถ่ายยีนเรพลิเคสที่ไม่สมบูรณ์ของ cucumber mosaic virus เข้าสู่มะเขือเทศ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ. 90 หน้า
- Holford, P and H.J. Newbury. 1992. The effect of antibiotic and their breakdown products on the in vitro growth of *Antirrhinum majus*. Plant Cell Rep. 11: 93-96.
- Ling, H. Q., D. Kriseleit and M.W. Ganal. 1998. Effect of ticarcillin/potassium clavulanate on callus growth and shoot regeneration in *Agrobacterium*-mediated transformation of tomato (*Lycopersicon esculentum* Mill.) Plant Cell Rep. 17: 843-847.
- Mathias, R. Y. and L. A. Boyd. 1986. Cefotaxime stimulates callus growth, embryogenesis and regeneration in hexaploid bread wheat (*Triticum aestivum* L EM. Thell). Plant Science. 46 : 217-223.
- McCormick, S. 1991. Transformation of tomato with *Agrobacterium tumefaciens*. Plant Tissue Culture Manual. B6: 1-9.